ePublishing

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
EKT
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Μακεδονικά

Τόμ. 3 (1956)

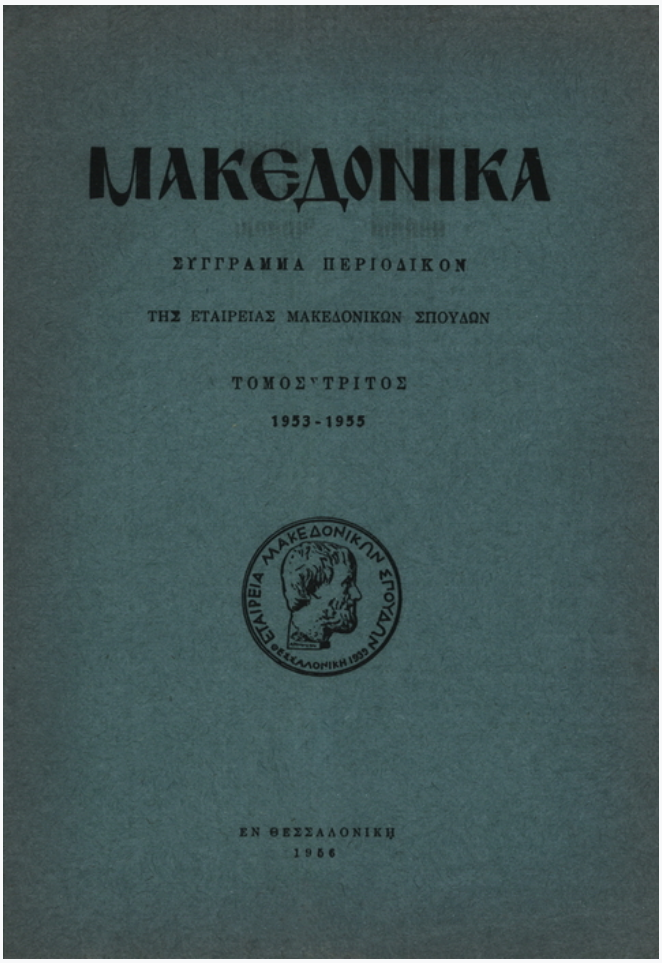

M. Lascaris, Survivances dans la toponymie de la Macédoine des "Francs" d' avant et après la IV Croisade

Στίλπων Π. Κυριακίδης

doi: 10.12681/makedonika.1129

Copyright © 2015, Στίλπων Π. Κυριακίδης

Άδεια χρήσης Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κυριακίδης Σ. Π. (1956). M. Lascaris, Survivances dans la toponymie de la Macédoine des "Francs" d’ avant et après la IV Croisade. *Μακεδονικά*, *3*, 450–452. https://doi.org/10.12681/makedonika.1129

πιστώνει ὀρθῶς ὅτι τὸ πρῶτον ἐγκώμιον εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον συνεγράφη κατόπιν τῆς ὑπὸ τοῦ «ὑπάτου τῶν φιλοσόφων» Ἰωάννου Ἀμπαρι προκηρύξεως διαγωνισμοῦ, ὀρθότατα δὲ ἑρμηνεύων τὴν τετάρτην ἐπιστολὴν διαπιστώνει, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Sevcenco, ὅτι ὁ Καβάσιλας δέον νὰ ἔχῃ γράψει καὶ δεύτερον ἐγκώμιον εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον. Ὁ Loenertz δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὅτι τὸ δεύτερον αὐτὸ ἐγκώμιον πράγματι ὑπάρχει καὶ μάλιστα ἔχει ἐκδοθῇ ὑπ' ἐμοῦ. Ἡ ἔκδοσις αὐτὴ ἐπαληθεύει τώρα τὰς παρατηρήσεις του.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

M. Lascaris, Survivances dans la toponymie de la Macédoine des «Francs» d' avant et aprés la IV Croisade, ἐν Byzantion, t. XXIII (1953), σ. 5 - 10.

Ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται περὶ φραγκικῶν τινων τοπωνυμίων ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλ' ἡ μελέτη ἔχει γενικωτέραν σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ ἐθνογραφίαν τῆς περιοχῆς κυρίως τῶν Σκοπίων, ἡ ὁποία ἴσως οὐχὶ ὀρθῶς χαρακτηρίζεται ὡς ἀνήκουσα εἰς τὴν Μακεδονίαν, διότι, ὡς γνωστόν, ἀνῆκε κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν παλαιὰν Δαρδανίαν.

Ἤδη τὸ 1912 ὁ ἐπιφανὴς Τσέχος ἱστορικὸς Κωνσταντῖνος Jirecek[1] σχολιάζων τὸ χρυσόβουλλον τοῦ Σέρβου βασιλέως Οὔρεσι τοῦ Β' (1282 - 1321), τοῦ καταλαβόντος ἐν ἔτει 1282 τὰ Σκόπια, τὸ ἐκδοθὲν ἐν ἔτει 1299/1300 ὑπὲρ τῆς παρὰ τὴν πόλιν ταύτην μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Γοργοῦ ἐχαρακτήρισε τὴν πόλιν ὡς ἑλληνικήν. Παραθέτομεν ὁλόκληρον τὸ ἀξιοσημείωτον χωρίον.

Eine griechische Stadt war das 1282 besetzte Skopje. In einer Urkunde des Königs Stephan Uros II vom Jahre 1299 - 1300 liest man eine Menge von griechischen Personennamen aus dieser Gegend: Güter des Konstantin Sohn des Lipsiotos, sowie Adrian, Sohn des Kyr Theodor und dessen Schwester Kyra Kalija (Καλή), ferner ein Skopiotes, ein Moskios, ein Mönch Xenophon, ein Hof (dvor) und eine Kirche des Apokaukos (Apokavkova crkva), ein Garten des Leon (vrt Leunov) und ein Dorf eines Leon (Levunovo selo), ein Feld des Akropolites (niva Akropolitova), die Mühle eines Βεστιαρίτης (vodenica vistiatitova), das Feld eines μαγκλαβίτης (polje Maglavitsko) u.s.w. Ähnlich ist das Detail der Urkunden des Stephan Duschan für das Kloster Treskavec bei Prilep: ein Weinberg des καστροφύλαξ (vinograd kastrofilakov), das Gut eines Σιδηροφάγος

[1] C. Jirecek, Staat und Gesellschaft im mittelalterlichen Serbien I, ἐν Denkschriften τῆς Ἀκαδημίας τῆς Βιέννης, τ. 56 (1912), σ. 26.

(stas Sidrofajeva), der Besitz eines Argyropulos, ebenso der eines Protonobelissimos Kontoleon, eines σεβαστὸς Peckopul, eines Mosynopolites u.s.w.

Καὶ περαιτέρω, σελ. 64, ἐπανερχόμενος εἰς τὰ Σκόπια, γράφει περὶ τῶν κατοίκων αὐτῶν: Die Bürger waren, wie schon erwähnt, s. 26, teilweise Griechen; aus den Aufzeichnungen des Kantakuzenos wissen wir dass es noch 1350, 70 Jahre nach der Eroberung durch die Serben, in Skopje zahlreiche geheime Anhänger der Byzantiuer gab.

Ἤδη εἰς προγενεστέραν μελέτην του (Byzantion, XXI, 1951, σελ. 265 - 268) ὁ Λάσκαρις ἐξέφρασε τὴν γνώμην, ὅτι τὰ ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ τούτῳ ἀναφερόμενα κτήματα τοῦ Ἀκροπολίτου καὶ τοῦ Μαγκλαβίτου ἐδωρήθησαν τὸ 1246 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Β' Βατάτζη εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν ἱστορικὸν Γεώργιον Ἀκροπολίτην καὶ εἰς τὸν Νικόλαον Μαγκλαβίτην, ὅστις κατὰ τὸν Ἀκροπολίτην ἦτο «εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων ἐν τοῖς τοῦ Μελενίκου οἰκήτορσιν». Τώρα συμπληρῶν τὰ ὑπὸ τοῦ Γίρετσεκ παρατηρηθέντα ὑπογραμμίζει τὰ ἐν τῷ σερβικῷ τούτῳ χρυσοβούλλῳ ἁπαντῶντα ἑλληνικὰ παρὰ τὰ Σκόπια τοπωνύμια (Καταμονή, Καταφύγι, Βιστιαρίτισσα), ὡς καὶ οὐκ ὀλίγας σλαβικὰς ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεις, π.χ. apodohiar (ἀποδοχειάριος), praktor (πράκτωρ), mitat (μιτᾶτον), harizmo (χάρισμα), jeksalima (ἐξάλειμμα), kula (λέξις ἀραβικὴ μέν, ἀλλὰ παραληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Σλάβων ἐκ τῆς ἑλληνικῆς, ἤδη παρὰ Κεκαυμένῳ: τὸ κουλᾶ). Τὸ Levunovo selo (Dorf eines Leon τοῦ Γίρετσεκ) ὁ Λάσκαρις νομίζει ὅτι ὠνομάσθη ἀπό τινος Ἀρμενίου Λεβούνη, τὸ δὲ selo Avazgovo ἀπό τινος Ἀβασγοῦ. Ἐπὶ πλέον σημειώνει τρία τοπωνύμια, ἅτινα θεωρεῖ λείψανα Φράγκων: Studenec Fruski (ἡ πηγὴ τοῦ Φράγκου), Kavianovo Brdo (τὸ ὄρος τοῦ Caviani) καὶ Barbarasa, οὗτινος ἡ ἰταλικὴ προέλευσις εἶναι προφανής.

Τὰ τελευταῖα ταῦτα τοπωνύμια ὁ Λάσκαρις συσχετίζει μὲ τὸ ὄνομα τῆς κωμοπόλεως Βελβενδὸς καὶ ἀποδέχεται τὴν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ Benevento ἐτυμολογίαν, ἣν κατὰ τὸν Λάσκαριν ἔδωσε πρῶτος ὁ Πέτρος Σκὸκ εἰς τὴν ἐκτενῆ περὶ τῆς περιοχῆς Σερβίων μονογραφίαν του ἐν Glas τῆς Σερβικῆς Ἀκαδημίας, 178 (1938). Τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές. Τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην προέτεινε πρῶτος ὁ Χαρίσης Μεγδάνης, ὀνομαστὸς λόγιος τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος. Εἰς τὴν «Ἀπογραφικὴν ἔκθεσιν τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους τῆς Μακεδονίας», τὴν ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Μ. Καλινδέρη,[1] ὁ Μεγδάνης γράφει: «Μία κώμη ὡς τρεῖς ὥρας μακρὰν τῶν Σερβίων εἶναι ὁμώνυμος μὲ τὴν ἰταλικὴν πόλιν Βενεβέντον καὶ κατά τινα παραφθορὰν Βελβεντόν».

---

[1] Μ. Καλινδέρη, Γραπτὰ μνημεῖα ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Μακεδονία. Πτολεμαΐς 1940, σ. 18.

Ἐπίσης ἀνακριβὲς εἶναι ὅτι ὁ Vasmer ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ἐν Πελοποννήσῳ τοπωνύμιον *Σανταμέρι*, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τῶν σλαβολόγων ἐθεωρεῖτο ὡς σλαβικόν, προέρχεται ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Φράγκου ἄρχοντος *Σαὶντ Ὀμερίου*, τοῦ μνημονευομένου ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μωρέως. Τὸ τοπωνύμιον εἶχεν ἤδη ἐτυμολογηθῆ ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ ἐκ Πατρῶν φιλίστορος ἰατροῦ Χρήστου Κορύλλου, ὅστις ἤδη τὸ 1903 ἠτυμολόγησεν αὐτὸ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Νικολάου Σαὶντ Ὁμὲρ τοῦ Β', ὅστις ἔκτισεν ἐπὶ τοῦ ὄρους Σκόλλιδος φρούριον, λείψανα τοῦ ὁποίου σῴζονται μέχρι σήμερον.[1] Εἶναι περίεργον ὅτι ξένοι ἐπιστήμονες, εἰδικῶς ἀσχολούμενοι περὶ τὰ ἐν Ἑλλάδι τοπωνύμια, καὶ δὴ τῆς περιωπῆς τοῦ Vasmer, ἀγνοοῦν τὰς ἑλληνικὰς πηγάς. Λέγω τοῦτο, διότι τὸ βιβλίον τοῦ Κορύλλου ἀποτελεῖ πλουσίαν πηγὴν διὰ τὴν περιοχὴν τῆς Ἀχαΐας. Τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Λάσκαρι ὅτι ἔπρεπε οἱ Ἕλληνες νὰ ὑποδεχθῶμεν τὸ βιβλίον τοῦ Vasmer μετ' εὐγνωμοσύνης, διότι ἀπέδειξεν ὡς μὴ σλαβικὰ πλεῖστα ἐν Ἑλλάδι τοπωνύμια, ἅτινα ἐθεωροῦντο ὡς σλαβικά, εἶναι κάπως ὑπερβολικόν. Ὁ Vasmer ἔκαμε τὸ καθῆκόν του ὡς εὐσυνείδητος ἐπιστήμων. Τὸ μόνον, διὰ τὸ ὁποῖον ἐξενίσθησαν οἱ Ἕλληνες, εἶναι ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου «Die Slaven in Griechenland» ἀντὶ τοῦ ἀκριβοῦς «Die slavischen Ortsnamen in Griechenland». Ὡς πρὸς τὰς γενομένας διὰ τὸ βιβλίον παρατηρήσεις, συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας καὶ πολλὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Vasmer θεωρουμένων σλαβικῶν ἢ δὲν εἶναι σλαβικὰ ἢ οὐδεμίαν ἔχουν σχέσιν πρὸς τὴν παρουσίαν τῶν Σλάβων ἐν Ἑλλάδι, εἶναι ζήτημα καθαρῶς ἐπιστημονικόν. Νομίζω ὅτι ἡ ἐν Νέᾳ Ἑστίᾳ δημοσιευθεῖσα βιβλιοκρισία τοῦ Ζακυθηνοῦ θέτει τὰ πράγματα εἰς τὴν θέσιν των.

ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Στεφάνου Ἀθαν. Κοτσιάνου, Ἕνα ταξίδι στὴ Χαλκιδικὴ στὰ 1793. Ἐντυπώσεις καὶ κρίσεις τοῦ Γάλλου προξένου Θεσσαλονίκης Ε. Cousinery. Ἀθήνα 1951. 8ον σ. 24.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ μικροῦ φυλλαδίου εἶναι διάλεξις, γενομένη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐν Ἀρναίᾳ τῆς Χαλκιδικῆς. Οὗτος, καταγόμενος ἐκ τῆς περιοχῆς ταύτης, ἐντυχὼν τῷ γνωστοτάτῳ βιβλίῳ τοῦ Ε.-Μ. Cousinéry, Voyage dans la Macedoine, χρηματίσαντος ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη προξένου τῆς Γαλλίας ἐν Θεσσαλονίκῃ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἔσχε τὴν ἀγαθὴν ἔμπνευσιν νὰ ἀνακοινώσῃ διὰ τῆς διαλέξεως ταύτης εἰς τοὺς συμπατριώτας του τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα σημεῖα τῆς ἀνὰ τὴν Χαλκιδικὴν περιηγήσεως τοῦ ἐν λόγῳ προξένου, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται ἡ καὶ πολλαχόθεν γνωστὴ πλήρης ἑλληνικότης τῆς χώρας. Ὁ Cousinéry εἶναι εἷς τῶν ἀψευδεστέρων

[1] Χρ. Κορύλλου, Χωρογραφία τῆς Ἑλλάδος. Α'. Νομὸς Ἀχαΐας. Ἀθῆναι 1903, σ. 184.